

โลกเศรษฐกิจ

Cluster...อีกมิติของการส่งเสริมการลงทุน

“คลัสเตอร์” (Cluster) เป็นคำที่ได้ยินบ่อยครั้งขึ้นจากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นซูเปอร์คลัสเตอร์ และเขตเศรษฐกิจพิเศษคลัสเตอร์ เป็นต้น ปัจจุบันมาตรการด้านคลัสเตอร์ของรัฐบาลยังไม่สรุปเป็นที่แน่ชัด แต่ที่พอจะเห็นเค้าโครงของแนวคิดดังกล่าว นั่นคือการนำเอามิติของคลัสเตอร์มาเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการส่งเสริมการลงทุน ทั้งเพื่อให้เกิดคลัสเตอร์ของอุตสาหกรรมใหม่ๆ หรือการพัฒนาคลัสเตอร์เดิมที่มีอยู่แล้วเพื่อดึงดูดให้มีการลงทุนเพิ่มเติม ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจนโยบายของรัฐบาลได้ดียิ่งขึ้น จึงควรทำความเข้าใจกับแนวคิดที่แท้จริงของ “คลัสเตอร์” ว่ามีบทบาทต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างไร

คลัสเตอร์เป็นคำอธิบายปรากฏการณ์และแนวคิดหนึ่งของการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจและอุตสาหกรรม ซึ่ง Professor Michael E. Porter เป็นผู้ริเริ่มอธิบายความหมายของคลัสเตอร์ไว้ตั้งแต่ปี 2541 โดยหมายถึงการที่กลุ่มธุรกิจหรืออุตสาหกรรม รวมถึงสถาบันที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และหน่วยงานภาครัฐ มาดำเนินกิจการอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเพื่อร่วมมือเกื้อหนุน และเชื่อมโยงกัน ซึ่งเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ที่กลุ่มธุรกิจจำนวนมากมารวมตัวและตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันนั้นก็เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) เช่นเดียวกับบริษัทขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงวัตถุดิบจากอุตสาหกรรมต้นน้ำ แรงงาน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง บริการสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจ และงานศึกษาวิจัยเฉพาะทาง ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรเหล่านี้ร่วมกันภายในคลัสเตอร์ โดยในคลัสเตอร์หนึ่งอาจประกอบด้วยความสัมพันธ์แนวตั้ง (Vertical Linkages) ระหว่างธุรกิจต้นน้ำถึงปลายน้ำ และความสัมพันธ์แนวนอน (Horizontal Linkages) ระหว่างกลุ่มธุรกิจที่มีสินค้า/บริการเกื้อหนุนกัน

ทั้งนี้ ภายใต้แนวคิดของ Porter ประโยชน์สำคัญของคลัสเตอร์ต่อธุรกิจและอุตสาหกรรมแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

- **การเพิ่มผลผลิตการผลิต (Productivity)** ผู้ประกอบการภายในคลัสเตอร์สามารถเข้าถึงแรงงานและบุคลากรที่เชี่ยวชาญในสาขาอุตสาหกรรม/ธุรกิจของตนเองได้ง่ายขึ้นจากการมีกลุ่มธุรกิจประเภทเดียวกันอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งช่วยให้การจัดหาวัตถุดิบทำได้ง่ายและมีความหลากหลายจาก Suppliers ที่มีให้เลือกจำนวนมาก และสะดวกต่อ Suppliers ในการให้บริการหลังการขาย นอกจากนี้ คลัสเตอร์ยังได้ประโยชน์จากบริการสนับสนุน อาทิ ธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศ ธุรกิจซ่อมแซมเครื่องจักร และธุรกิจสื่อต่างๆ รวมถึงสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยในพื้นที่ ทั้งนี้ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายธุรกิจในคลัสเตอร์ยังก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เทคนิคการผลิต และองค์ความรู้ใหม่ๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ผลผลิตการผลิตของธุรกิจในคลัสเตอร์พัฒนาขึ้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่เป้าหมายที่ภาครัฐให้ความสำคัญในการลงทุนโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ธุรกิจในคลัสเตอร์ได้เปรียบกว่าธุรกิจนอกคลัสเตอร์

- **การผลักดันให้เกิดนวัตกรรม (Innovation)** การอยู่รวมกันของธุรกิจหรืออุตสาหกรรมในคลัสเตอร์ทำให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่หรือชิ้นส่วนอุปกรณ์ใหม่จาก Suppliers ที่อยู่ในคลัสเตอร์ได้รวดเร็วกว่าผู้ประกอบการนอกคลัสเตอร์ รวมถึงสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและเทคนิคใหม่ๆ จากการพบปะกันของผู้ประกอบการในเครือข่ายคลัสเตอร์ ทำให้การพัฒนาวัตกรรมการใหม่ในคลัสเตอร์มีโอกาสเกิดขึ้นได้รวดเร็ว นอกจากนี้ ผู้ประกอบการในคลัสเตอร์มีเพียงร่วมมือกันเท่านั้น แต่ผู้ผลิตสินค้า/บริการประเภทเดียวกันที่มีอยู่มากภายในคลัสเตอร์ยังต้องแข่งขันกันเอง ทำให้เกิดแรงผลักดันในการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเอาชนะคู่แข่งด้วย

- **การสร้างธุรกิจใหม่ (New Business Formation)** ผู้ประกอบการ ผู้บริหาร หรือพนักงานที่ทำงานในคลัสเตอร์สามารถมองเห็นโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ หรือช่องว่างทางธุรกิจ ที่ซ่อนอยู่ภายในคลัสเตอร์ และจะได้ประโยชน์จากทรัพยากรต่างๆ ในคลัสเตอร์ ไม่ว่าจะเป็น Suppliers บุคลากร และบริการต่างๆ ทำให้สามารถจัดตั้งธุรกิจใหม่ได้รวดเร็ว นอกจากนี้ สถาบันการเงินและนักลงทุนมักมีความคุ้นเคยกับธุรกิจในคลัสเตอร์ที่อยู่แล้ว จึงไม่เป็นการยากที่จะให้การสนับสนุนธุรกิจที่เกิดขึ้นใหม่ในคลัสเตอร์

ตัวอย่างคลัสเตอร์ของโลกที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ที่เป็น Suppliers ของโตโยต้า ส่วนใหญ่เลือกที่ตั้งอยู่ใกล้กับโรงงานผลิตรถยนต์ของโตโยต้า เพื่อให้สะดวกต่อการจัดหาวัตถุดิบระหว่าง Suppliers ด้วยกันเอง และสะดวกต่อการจัดส่งสินค้าแบบ Just-in-Time ให้กับโตโยต้า ขณะที่ Silicon Valley ซึ่งเป็นที่ตั้งของบริษัทผู้ผลิตสินค้าไอเทคจำนวนมากของสหรัฐฯ ตั้งอยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัย Stanford เพื่อให้สามารถเข้าถึงงานวิจัยและบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ ได้ง่าย คล้ายคลึงกับหลายบริษัทที่ตั้งอยู่ใกล้กับ Massachusetts Institute of Technology (MIT) ในเมือง Boston ทั้งนี้ แม้ปัจจุบันค่าเช่าพื้นที่ใน Silicon

Valley ปรับสูงขึ้นอย่างมากและ เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้าไปมากจนเสมือนว่าสามารถตั้งบริษัทที่ไหนก็ได้ในโลก แต่บริษัทดังกล่าวยังคงให้ความสำคัญกับการลงทุนในรูปแบบคลัสเตอร์ เพราะได้ประโยชน์จากข้อมูลสำคัญที่กระจายอยู่ในแวดวงธุรกิจ ซึ่งมักได้มาจากการพบปะพูดคุยกัน ต่างจากข้อมูล

ภาพการกระจุกตัวของบริษัทใน Silicon Valley (ที่มา : themarkconsulting.com)

ข่าวสารทั่วไปที่ปัจจุบันสามารถส่งผ่านกันรวดเร็วด้วยระบบออนไลน์ สำหรับคลัสเตอร์ธุรกิจบริการที่เป็นตัวอย่างสำคัญ คือ ธุรกิจด้านภาพยนตร์ของ Hollywood ซึ่งหลังจากระบบสตูดิโอภาพยนตร์ขนาดใหญ่ล่มสลายในช่วงกว่า 80 ปีที่ผ่านมา ได้มีการแตกกิจการออกเป็นบริษัทขนาดเล็กจำนวนมากซึ่งมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง โดยบริษัทดังกล่าวยังคงตั้งกิจการในบริเวณรอบ Hollywood และพึ่งพากันตามความเชี่ยวชาญของแต่ละบริษัทซึ่งมีส่วนช่วยให้บริษัทสามารถพัฒนาความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของตนเองให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

สำหรับตัวอย่างคลัสเตอร์ของไทยในปัจจุบัน ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมีที่รวมตัวกันอยู่ในจังหวัดระยอง และอุตสาหกรรมยานยนต์ ซึ่งมี Suppliers อยู่รอบบริษัทผู้ผลิตรถยนต์รายสำคัญ อาทิ ฮอนด้า ในจังหวัดอยุธยา และโตโยต้าในจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ การนำแนวคิดคลัสเตอร์มาใช้เป็นนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยถือว่าไม่ใช่เรื่องใหม่ เนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้้นำแนวคิดคลัสเตอร์มาใช้ในแผนพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันของไทยตั้งแต่วรรพปี 2548 แต่สถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่นิ่งและมีการเปลี่ยนรัฐบาลมาหลายรัฐบาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ทำให้มาตรการรัฐบาลด้านคลัสเตอร์ค่อยๆ จางหายไป โดยอาจหลงเหลืออยู่บ้างในกลยุทธ์การดำเนินงานของกระทรวงอุตสาหกรรม ก่อนที่รัฐบาลชุดปัจจุบันจะนำแนวคิดคลัสเตอร์กลับมาใช้อีกครั้ง โดยผนวกเข้ากับนโยบายส่งเสริมการลงทุน และคาดว่าจะมีอิทธิพลค่อนข้างมากต่อรูปแบบในอนาคตของการสนับสนุนและการพัฒนาอุตสาหกรรมของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นลักษณะของการสนับสนุนเฉพาะพื้นที่และกลุ่มอุตสาหกรรม รวมถึงการบูรณาการร่วมกับสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยเพื่อต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมใหม่ๆ

Disclaimer : ข้อมูลต่างๆ ที่ปรากฏ เป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และการเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูลแก่ผู้ที่สนใจเท่านั้น โดยธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทยจะไม่รับผิดชอบในความเสียหายใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการที่มีบุคคลนำข้อมูลนี้ไปใช้ไม่ว่าโดยทางใด